

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 1.1 ความหมายการศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 1.2 ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา
  - 1.3 การจัดการศึกษาของโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 2.1 ความหมายการบริหารหลักสูตร
  - 2.2 การพัฒนาหลักสูตร
  - 2.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
  - 2.4 กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
  - 2.5 บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ความหมายการศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ได้มีผู้ให้ความหมายการศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้หลายท่าน ผู้วิจัยขอนำเสนอเพียงบางท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ (2544 : 3) ได้ให้ความหมายการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ

การสร้างองค์ความรู้ต่างๆ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ ปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ถวิล มาตรการเดิม (2544 : 1) การศึกษา หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรม และช่วยเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545 : 1) การศึกษา หมายถึง กระบวนการทางสังคมที่นำบุคคลเข้าสู่การดำรงชีวิตในสังคม หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกระบวนการอบรมบ่มนิสัยให้มนุษย์สามารถประพฤติปฏิบัติตน และประกอบอาชีพการทำงานร่วมกับมนุษย์อื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 2) การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากความหมายของการศึกษาสรุปได้ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ในสังคม และเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไป

กรมวิชาการ (2544 : 4) การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาที่จัดไม่น้อยกว่าสิบสองปี ก่อนการศึกษาระดับอุดมศึกษา

กรมวิชาการ (2545 ค : 1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาดังแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมไม่น้อยกว่า 12 ปี

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545 : 43) การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาที่เตรียมความพร้อมสำหรับบุคคลเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคม และการศึกษาระดับนี้เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่รัฐต้องดูแลจัดหาให้ และถือว่าประชาชนทุกคนควรต้องผ่านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว สรุปได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา ที่รัฐต้องดูแลจัดหาให้ เพื่อต้องการให้เด็กเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถที่จะสร้างงานเพื่อเป็นคนดีของสังคมและพัฒนาประเทศชาติได้

1.2 ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

ความมุ่งหมายหรือจุดหมายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานปรากฏในกฎหมายในหลักสูตร และการกำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานการจัด ดังนี้

1.2.1 กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า “จัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิด ความรู้คู่คุณธรรม” (มาตรา 81)

1.2.2 กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และในมาตรา 7 ยังกำหนดไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องเพื่อ

- 1) มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 2) รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 3) มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
- 4) รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ
- 5) ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล
- 6) อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- 7) มีความสามารถในการประกอบอาชีพ
- 8) รู้จักพึ่งตนเอง
- 9) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 10) ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2.3 กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 (กรมวิชาการ. 2545 ก : 4) กำหนดจุดหมายไว้ 9 ประการ คือ

- 1) เห็นคุณค่าของตนเอง
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
- 3) มีความรู้อันเป็นสากล

- 4) มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
- 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 6) เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติ
- 7) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค
- 8) สำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลป กีฬา ภูมิปัญญาไทย
- 9) รักชาติและท้องถิ่น

1.2.4 กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดมาตรฐานการศึกษาด้านต่างๆ มีความจำเป็นต่อการปฏิรูปการศึกษาเป็นอย่างมาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำร่างมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำเสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2543 ได้อนุมัติประกาศใช้แล้ว

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกและเป็นแนวทางในหน่วยงานและสถานศึกษา มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน โดยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับ (1) ปรัชญาการศึกษาไทย (2) วิสัยทัศน์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (3) ลักษณะสังคมไทยและคนไทยที่พึงประสงค์ (4) เป้าหมายและแนวทางการจัดการศึกษา (5) มาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ (6) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนทั่วไป จากหลากหลายอาชีพ

มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดทำขึ้นมีทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานด้านผู้เรียน เน้นการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มุ่งให้ผู้เรียนมีลักษณะ 3 ประการ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ เน้นในด้านกระบวนการบริหารและกระบวนการจัดการเรียนการสอน มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้
3. มาตรฐานด้านปัจจัย เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติและตามนโยบายของรัฐ ถึงแม้จะมีหน่วยงานหลายหน่วยงานและหลายระดับรับผิดชอบร่วมกันในการจัดการศึกษา แต่สถานศึกษาถือว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยปฏิบัติการซึ่งผลของการจัดการศึกษาจะเกิดขึ้นที่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนที่จะให้เกิดผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การจัดการศึกษาของโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นและสำคัญต่อการจัดการศึกษาของประเทศมาก เพราะเป็นการศึกษาสำหรับประชาชนทุกคนโดยถ้วนหน้าและครอบคลุมการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจะมีผลต่อความเจริญพัฒนาของประเทศทุกด้าน

การจัดการศึกษาในระดับนี้จึงจำเป็นต้องจัดให้เป็นไปและสอดคล้องกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกฎกระทรวงศึกษาธิการตามที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาที่กำหนด

สมชาย วงศ์เกษม (ม.ป.ป. : 30 – 34) ได้สรุปสาระสำคัญของการจัดการศึกษาของโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

1. ภารกิจของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

เมื่อพิจารณาภารกิจของโรงเรียนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พอสรุปได้ดังนี้

1.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการให้การศึกษา เพื่อประโยชน์ต่อผู้เรียน และสังคมให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนด ซึ่งเป็นการศึกษาตลอดชีวิต

1.2 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั้งนักเรียนปกติ นักเรียนพิการนักเรียนด้อยโอกาส และนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

1.3 จัดการศึกษาโดยใช้รูปแบบการจัด 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตามความเหมาะสม

1.4 ปฏิรูปการเรียนรู้ตามหลักการและแนวทางที่กำหนดไว้ อาทิเช่น จัดตามธรรมชาติและศักยภาพของนักเรียน แต่ละวัยและแต่ละคน จากแหล่งต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดจนจัดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

1.5 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยปรับใช้หลักสูตรแกนกลางให้
เหมาะสมกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นที่ตั้งโรงเรียน

1.6 จัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยให้
การศึกษาอบรม ตามความจำเป็นและความเหมาะสม

1.7 จัดให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ
ตลอดทั้งส่งเสริมให้ใช้กระบวนการวิจัยในการเรียน

1.8 บริหารจัดการโรงเรียนตามการกระจายอำนาจการบริหารทั้งด้าน
วิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป สอดคล้องกับหลักการ
การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเต็มที่

1.9 จัดการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งคุณภาพภายในและภายนอก
ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

1.10 พัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรอื่น เพื่อจัดการเรียนการสอนได้
สอดคล้องกับแนวทางหลักการที่กำหนดตามการปฏิรูปการศึกษา

1.11 แสวงหาเทคโนโลยี ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

ดังนั้น การจัดการศึกษาของโรงเรียน การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะกล่าวไว้ใน
บทนี้ครอบคลุม เนื้อหาสาระ 7 เรื่อง คือ

1. หลักการจัดการศึกษาโดยทั่วไป

2. ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

3. การจัดระบบการศึกษา

4. ลักษณะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. การจัดการเรียนการสอน

6. บทบาทของบุคคล ครอบครัว และสถาบันทางสังคม

7. การปฏิรูปการเรียนรู้

2. หลักการจัดการศึกษาโดยทั่วไป ในมาตรา 8 ได้กำหนดหลักการจัด
การศึกษาไว้ 3 หลักการดังนี้

2.1 เป็นการศึกษาตลอดชีวิต

2.2 ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2.3 พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและในการจัดระบบ

2.4 โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้อาศัยหลักการ 6 หลักการ (มาตรา 9) คือ

2.4.1 มีเอกภาพด้านนโยบายและมีหลากหลายในการปฏิบัติ

2.4.2 มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4.3 มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพ การศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

2.4.4 มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานและพัฒนาวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.4.5 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

2.4.6 การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2. การบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ความหมายการบริหารหลักสูตร

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วยงานหลายอย่าง สิ่งสำคัญ ของงานด้านวิชาการ คือ หลักสูตรซึ่งเป็นตัวกำกับงานของวิชาการ แม้ว่าหลักสูตรปัจจุบันจะใช้ หลักสูตรระดับชาติที่เป็นหลักสูตรแกนกลาง แบบเดียวกันก็ตาม แต่ความสามารถในการนำ หลักสูตรไปใช้ในแต่ละสถานศึกษาจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างของสถานศึกษา เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์

ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรในสถานศึกษา จำเป็นต้องรู้จักและเข้าใจการ บริหารหลักสูตรให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความรับผิดชอบของผู้บริหาร มีตั้งแต่ การสนับสนุนส่งเสริม และการกำกับดูแลในด้านหลักสูตร การสนับสนุนในด้านบุคลากร อุปกรณ์ งบประมาณ และมุ่งพัฒนาคุณภาพของงานเป็นสำคัญ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 43) กล่าวว่าการบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการหลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร และประเมินผลหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจของการจัดการศึกษา และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษา ไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน จึงมีความจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ (ธีรารัง บัวศรี. 2542 : 10)

จากความคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย โดยมีการเตรียมการหลักสูตร การดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร

2.2 การพัฒนาหลักสูตร

การจะพัฒนาสิ่งใดก็ตามให้เป็นระบบจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่สมเหตุสมผล ซึ่งเป็นหลักการในการพัฒนา โดยมีจุดเน้นที่วัตถุประสงค์และวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 73) ได้กล่าวถึงหลักของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ใช้พื้นฐานจากประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคม จิตวิทยา และวิชาความรู้ต่าง ๆ
2. พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
3. พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักการของการเรียนรู้
5. ในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องพิจารณาความเหมาะสมในด้านความยากง่าย ลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง และบูรณาการของประสบการณ์ต่าง ๆ
6. พัฒนาในทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กัน ตามลำดับจากจุดประสงค์สาระความรู้และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล
7. พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ
8. พัฒนาอย่างเป็นระบบ
9. พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง
10. มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา
11. ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ

12. อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler. 1949 : 1) ได้ให้หลักเกณฑ์และเหตุผลไว้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรและวางแผนการสอนนั้น จะต้องตอบคำถาม 4 ประการ ดังนี้

1. มีจุดประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สามารถจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น
3. จะจัดระบบประสบการณ์ดังกล่าวนี้อย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. จะประเมินประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินใจ ได้ว่าบรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

คำถามทั้ง 4 ประการนี้ ตรงกับองค์ประกอบที่สำคัญในการวางแผนหรือพัฒนาหลักสูตร 4 ด้าน ตามลำดับดังนี้ การตั้งเป้าประสงค์ การเลือกเนื้อหา การสอน และการประเมินผล (บุญชม ศรีสะอาด. 2546 : 64)

2.2.1 ความหมายหลักสูตร และ หลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตร เป็นสิ่งที่จัดเตรียมไว้เพื่อนำไปเป็นแนวหรือนำไปใช้สอนให้ผู้เรียนได้เรียน การสอนจัดว่าเป็นการใช้หลักสูตร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 41) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง แผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

รุจิร ภู่อาระ และจันทธานี สงวนนาม (2545 : 77) หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียน ประกอบด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา ซึ่งจะรวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลลัพธ์ของการเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 8-9) หลักสูตร หมายถึงหลักสูตรแม่บท หลักสูตรแม่บทคือหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น เป็นเสมือนแม่บทหรือธรรมนูญทางการศึกษา สำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานด้านนี้จะยึดถือเป็นแนวทางดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการบริหารสถานศึกษา

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึงแผนการจัดการเรียนการสอน อันเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปสู่จุดหมาย

กรมวิชาการ (2545 ข : 5) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงลำดับขั้นตอน ของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

กรมวิชาการ (2545 ค : 3) หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึงหลักสูตรที่เกิด จากสถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น/เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มากำหนดเป็นรายละเอียดของสาระ และ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพิ่มเติม สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของ ทุกคนในโรงเรียนและชุมชน

ปัญหา แก้วกียร และสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545 : 26) หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่โรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้น โดยจัดทำองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้เป็นไปตามขอบข่ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจัดทำสาระให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น แต่ละโรงเรียนจึงมี ส่วนที่เป็นแกนกลางเหมือนกัน แต่แตกต่างกันในส่วนที่เพิ่มเติมตามวิสัยทัศน์

สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึงหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำเป็น ของตนเองขึ้น ให้สัมพันธ์กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดทำสาระเพิ่มเติม โดยมุ่งเน้น ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของชุมชน และท้องถิ่น

2.2.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา คือ

1) หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีโอกาสใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจ ที่อยากรู้ อยากเห็น สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถ เรียนรู้ได้ตลอดเวลา

2) หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาคมีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่า เต็มตามศักยภาพ

2.2.3 บทบาทของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 ก : 5-6) ได้กล่าวถึงบทบาทของหลักสูตรสถานศึกษามีหลายประการคือ

- 1) เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น
- 2) เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 3) เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อประเมินให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา

2.2.4 การปฏิรูปหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางข้างต้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ สำหรับเนื้อหาสาระในการจัดการศึกษาให้เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (กรมสามัญศึกษา. 2545 : 48-49)

สรุปได้ว่าหลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ หลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญของการศึกษาอันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนวิธีการฝึกอบรมให้ผู้เรียนได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่หลักสูตรจะต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและอนาคต ที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้จัดหลักสูตรขึ้นมาเพื่อใช้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ปัจจุบันสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

2.3 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กระทรวงศึกษาได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 โดยกำหนดให้เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2545 ในโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายทั่วประเทศ และในปีการศึกษา 2546 ให้ใช้พร้อมกันทุกโรงเรียนทั่วประเทศ โดยจะเริ่มใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และใช้ในชั้นเรียนถัดไปทุกปีการศึกษา ซึ่งจะครบทุกชั้นเรียนในปีการศึกษา 2548 โดยที่หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี ความนำ หลักการ จุดมุ่งหมาย และกำหนดโครงสร้างไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 ก : 1-30)

2.3.1 ความนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่ คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การนำหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์

3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิดสร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2.3.2 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
- 4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 5) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2.3.3 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า มีปัญญา
- 3) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพ ในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 4) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
- 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
- 7) เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 8) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

2.3.4 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 1) ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้
  - 1.1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3
  - 1.2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
  - 1.3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3
  - 1.4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

2) สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน 8 กลุ่ม ดังนี้

- 2.1) ภาษาไทย
- 2.2) คณิตศาสตร์
- 2.3) วิทยาศาสตร์
- 2.4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 2.6) ศิลปะ
- 2.7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 2.8) ภาษาต่างประเทศ

2.3.5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและ ปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความ ถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของ ความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็น แนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและ สร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย

1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของ ผู้เรียน ให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพ ของตนเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัม พันธ์ภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและ การพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่าง ครอบคลุมตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

2.3.6 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.3.7 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนไว้ดังนี้

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
- 2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
- 3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง
- 4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

2.3.8 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมการพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการพัฒนาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้น อย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้นๆด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรเลือกรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต

2.3.9 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม รวมทั้งจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

2.3.10 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมการเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่างๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้สามารถจัดมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2.3.11 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและ

มาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้

2.3.12 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่อง สิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้ นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอน แยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีมเรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

2.3.13 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้

ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์ และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น

8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับ สื่อ และ การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

2.3.14 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียนคือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงงานหรือเพิ่มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียน ที่สำคัญ คือผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตนเอง ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบ ระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นของ คณะกรรมการสถานศึกษา การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็น

แนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.3.15 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3.16 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

1) หลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปี หรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับ ครอบครัว และชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

2.1) หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสนุกสนานและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีการสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความ

ก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระ และร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2.2) หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูก และผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพล ต่อตัวบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่น ในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและ ระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจ แบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

3) การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจและเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้อง ปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตรดังนี้

3.1) การกำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อมองอนาคตว่าโลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้อง ปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตร สถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำ

รายงานต่อสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตาม
 หลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้
 กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็น
 กระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 และมีทิศทาง ก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและ
 หน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายเพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ
 ระบบหลักสูตร สารการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล
 การติดตามการรายงาน ฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุน
 ครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุง
 เปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสารการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่น สนองตอบ
 ความต้องการของชุมชน

3.2) การจัดหลักสูตรสถานศึกษา จากวิสัยทัศน์ เป้าหมายและมาตรฐาน
 การเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสารการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้
 เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคน
 คือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม
 เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ เพิ่มผลงานหรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้ง
 สถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษาทุกด้านของ
 สถานศึกษา

3.3) การกำหนดสารการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือ
 รายภาคสถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดสารการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นรายปีหรือ
 รายภาค ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย
 และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียน
 การสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสาน บูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนแบบยึดหัวข้อเรื่อง
 หรือจัดเป็น โครงการงานได้

3.4) การออกแบบการเรียนการสอนจากสารการเรียนรู้และผลการเรียนรู้
 ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน
 โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสมารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศีกษาปีที่ 1, 2

และ 3 นั้น ผู้เรียนจะรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มี สาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค.1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของ การแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้น นี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น การออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

3.5) การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต ในการจัดการศึกษา ภาคบังคับ 9 ปีนั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยึดหัวข้อเรื่อง จากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมบูรณ์ ควรกำหนด จำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 - 6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็น กิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนอย่างตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็ก ๆ โดยเฉพาะไม่ลื มมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็น กลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็น เรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไป ศึกษา ค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัย

ควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบแฟ้มสะสมผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคมวัฒนธรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาจะสามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่า สังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง, วัชรินทร์ เสถียรยานนท์ และวัชนีย์ เชาว์ดำรงค์ (2545 : 71) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรมาตรฐาน (Standard – Based Curriculum) เพื่อกำหนดคุณภาพด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะที่พึงให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ในที่นี่มี 2 ระดับ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน (Curriculum Standard) และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (Benchmark) สถานศึกษาต้องนำมาตรฐานดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำสาระหรือรายละเอียดของหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา และนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

จะเห็นได้ว่าการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีลักษณะแตกต่างจากหลักสูตรที่เคยใช้ในอดีต นั่นคือ ในอดีตจะกำหนดเนื้อหาที่ต้องสอนมาจากส่วนกลาง โรงเรียนเป็นเพียงผู้นำไปปฏิบัติ จึงไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนท้องถิ่น และผู้เรียน แต่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรแกนกลางที่โรงเรียนจะต้องนำมาวิเคราะห์ จัดทำสาระรายละเอียดของหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

2.4 กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษานั้น ๆ ต้องทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรของตนเอง ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่ การสร้าง การใช้ และปรับปรุงนอกเหนือจากการทำหน้าที่สอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วขั้นตอนที่สำคัญยิ่งคือการต้องนำไปใช้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 43) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการหลักสูตร การดำเนิน การเกี่ยวกับหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร

การบริหารจัดการหลักสูตรต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้ต้องปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียน ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้า ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา (กรมวิชาการ. 2546 : 317)

กรมวิชาการ (2545 ก : 7-12) หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำมาเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทำให้ทราบว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จึงประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

2.4.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1) สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารการจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ได้แก่

1.1) สํารวจสภาพปัจจุบันของบุคคล โดยอาจจะจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2) จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3) ประชุมชี้แจง / ประชุมปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4) ศึกษาคูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อ เอกสารหรือศึกษา
จากโรงเรียนนำร่องเครือข่ายหรือแกนนำ

2) พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีแนวทางการดำเนินการ ได้แก่

2.1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเอกสารประกอบหลักสูตร

2.2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร

2.3) จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร

2.4) สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

3) ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย
คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและ
งานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และคณะกรรมการอื่นๆตามความจำเป็น โดยมี
แนวทางการดำเนินการ ได้แก่

3.1) ตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา

3.2) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียน

4) จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา มีแนวทางการดำเนินการ ได้แก่

4.1) รวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่
วัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับ
ผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น

4.2) นำข้อมูลต่างๆมาจัดทำเป็นระบบ

5) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการดำเนินการ ได้แก่

5.1) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย
กฎและระเบียบต่าง ๆ

5.2) จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการ
จัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่องระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่าง
ต่อเนื่อง

6) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายที่ได้รับทราบและขอความร่วมมือ มีแนวทางการดำเนินการโดยจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว ป้ายนิเทศ แผ่นพับจดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โชมเพจ อินเทอร์เน็ตตำบล สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชน

2.4.2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 3) กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 4) กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน
- 5) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
- 6) จัดทำคำอธิบายรายวิชา
- 7) จัดทำหน่วยการเรียนรู้
- 8) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
- 9) กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 10) กำหนดสื่อการเรียนรู้ / แหล่งการเรียนรู้
- 11) กำหนดการวัดผลและประเมินผล
- 12) บริหารการจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

2.4.3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

- 1) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 2) จัดหา เลือกรู้ ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
- 3) จัดกระบวนการเรียนรู้
- 4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 5) วัดผลและประเมินผล
- 6) แนะนำ
- 7) วิจัยเพื่อพัฒนา
- 8) นิเทศ กำกับ ติดตาม

มีแนวการดำเนินการได้แก่

1. การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้บริหารให้ความสนใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินการร่วมกัน ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้
  - การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การสอนซ่อมเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนา เป็นต้น
2. การบริหารจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
  - 2.1 ร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะแนวผู้เรียน ทั้งในด้านการศึกษาต่ออาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ ให้กับผู้เรียน หรืออาจจะจัดตั้งศูนย์แนะแนวของสถานศึกษา
  - 2.2 ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษา
  - 2.3 บริการฝึกงานที่เป็นประโยชน์ เช่น บริการแนะแนว ชุมชนสหกรณ์ ห้องพยาบาล ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ เป็นต้น
  - 2.4 กิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ รักษาดินแดน เป็นต้น
  - 2.5 สนับสนุนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ชุมนุมวรรณศิลป์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมคณิตศาสตร์ ชุมนุมวิทยาศาสตร์
  - 2.6 สนองความสนใจและความสามารถของผู้เรียน เช่น ชุมนุมกีฬา ชุมนุมดนตรี ชุมนุมไต่เวที ชุมนุมเกษตร ชุมนุมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมนุมแนะแนว เป็นต้น
3. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
  - 3.1 ระดมทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า
  - 3.2 จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา
  - 3.3 มีสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
  - 3.4 สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
  - 3.5 ส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อพัฒนา
  - 3.6 นิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.4.4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร)

- 1) จัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข
- 3) การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง
- 4) การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
- 5) การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบองค์รวมหรือแบบบูรณาการ
- 6) การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 7) การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์
- 8) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ใน
- 9) ชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้
- 10) การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ตามสภาพที่แท้จริง

2.4.5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

- 1) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายในสถานศึกษา
- 2) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

2.4.6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

- 1) การจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลการประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2) การสรุปผลการดำเนินงาน และการเขียนงานสรุปผล

2.4.7 การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

- 1) สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร
- 2) สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกันจัดให้มีการเตรียมความพร้อม

ของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผลการใช้ การสรุปรายงานและนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทราบว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการสร้างความเข้าใจ ด้านความร่วมมือ และในด้านการประสานงาน เพื่อประสิทธิผลของกระบวนการการบริหารจัดการหลักสูตร

2.5 บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทราบบทบาทภารกิจหน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในสถานศึกษามีดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545 ก : 50-57)

2.5.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดีมีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
3. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
4. สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

5. จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร
อย่างมีระบบ

6. ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนา
สาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและ
ท้องถิ่น

2.5.2 ครูผู้สอน

ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ
ด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตน
ตามศักยภาพ ดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนไป

บทบาท/หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้
ผู้เรียนปฏิบัติจริง แสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายใน
และภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์
สวนสาธารณะ แหล่งผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ
4. พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครู และนักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้
ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ฟ้าทลายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง โดย
ประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการ
เรียนรู้
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่าง
สถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.5.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาท/หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- 2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- 3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 4) ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะทำงาน/อนุกรรมการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่งตั้ง
- 5) สนับสนุน ส่งเสริมให้การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษา
- 6) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ
- 7) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาจะไปสู่เป้าหมายและมีประสิทธิภาพได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ 1). ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องจัดระบบบริหารจัดการ สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรและเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนกับชุมชน 2).ครูผู้สอน จะต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้ และปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3). คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นองค์กรบุคคลทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชนและท้องถิ่น

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยในประเทศ

ทองบัน ทำโยธา (2539 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานด้านวิชาการระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินงานด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตร มีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตร และจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อรองรับกับนโยบายของโรงเรียน โดยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียน หลักการและจุดหมายของหลักสูตรมีการติดตามผลจากปฏิทินปฏิบัติงานของฝ่ายวิชาการ

สมศักดิ์ บุญศิริกุล(2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย พบว่า โรงเรียนมีการมอบหมายงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ จัดให้มีแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพครู สนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้ฝึกอบรม คูงานและศึกษาต่อ จัดทำคู่มือ เอกสารแนะนำการใช้หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน จัดประชุมชี้แจงหลักสูตรให้แก่นักเรียนเกี่ยวกับแผนการเรียนแต่ละระดับ จัดส่งบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรม แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ครูปฏิบัติการสอนมีการประชุมสัมมนาร่วมกัน จัดเอกสารหลักสูตรและวัสดุ สื่ออุปกรณ์ สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัญหาพบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและวิธีการสอน การจัดทำรายวิชาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านหลักสูตร จัดกิจกรรมไม่สนองครบถ้วนตามหลักสูตรที่กำหนด

จิตรา กาญจนวิบูลย์ (2539 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้ คือ ผู้บริหารและครูไม่ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน สาเหตุเนื่องจากบุคลากรมีงานที่ต้องปฏิบัติมากทั้งงานสอนและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย แนวทางแก้ไข คือ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดครูให้ครบตามเกณฑ์ งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน คือ ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิต การใช้ และการบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน สาเหตุเนื่องจาก ครูไม่เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ แนวทางแก้ไข คือ ผู้บริหารประชุมชี้แจงให้ครูเห็นความสำคัญของการใช้สื่อ

คณิงพร ภูภักดิ์ (2540 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยสรุปว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ส่วนงานด้านหลักสูตร ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน ด้านห้องสมุด ด้านนิเทศภายในด้านวิชาการ และด้านงานประชุมและอบรมทางวิชาการได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีสภาพการดำเนินการและปัญหาการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้มีการพัฒนาบุคลากรในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรเทคนิคการสอน

ประยูร หนูกลาง (2540 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า โรงเรียนได้คำนึงถึงความสำคัญของการวางแผนการเรียน ศึกษาเอกสาร และวิเคราะห์หลักสูตร จัดครูเข้าสอนตามความรู้ความสามารถ ศึกษาโครงการของหลักสูตรเพื่อวางแผนการจัดตารางสอน จัดให้มีการสำรวจตามความต้องการของครูในการใช้งบประมาณ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นการให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จัดครูสอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียน จัดบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง การวัดผลการเรียนมีทั้งการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการสอนของครูและแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อปรับปรุงตนเองและตัดสินผลการเรียน ผู้มีหน้าที่ในการนิเทศติดตามผล คือ ผู้บริหาร ครูวิชาการระดับมัธยมศึกษา โดยการเยี่ยมชมชั้นเรียนและการให้คำปรึกษา

พงษ์กฤษณ์ ฮามคำไพ (2540 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการติดตามการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติงานตามแนวการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการปฏิบัติงานตามบทบาทของแต่ละฝ่ายอยู่ในระดับมาก
2. นักเรียนมีคุณลักษณะตามจุดหมายของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก แต่ที่อยู่ใน 3 อันดับสุดท้ายคือ 1) ความสามารถในการผลิตชิ้นงานและมีรายได้ระหว่างเรียน 2) การรู้จักประหยัดและ 3) การมีนิสัยรักการอ่าน

3. ปัญหาในการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับน้อยทั้งโดยรวมและรายด้าน เรื่องที่มีปัญหามากเป็นอันดับแรกของแต่ละด้านมีดังนี้ 1) ด้านการเตรียมความพร้อม คือ ครูได้รับชั่วโมงสอนมากเกินไป 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนคือ นักเรียนไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริงที่จะทำให้เกิดความคิดรวบยอด 3) ด้านการนิเทศติดตามประเมินผลคือ โรงเรียนไม่มีการนิเทศภายในที่เป็นระบบ

4. แนวทางการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ 5 อันดับแรกคือ 1) โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณเพื่อผลิตจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนให้เพียงพอ 2) โรงเรียนควรจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร 3) โรงเรียนควรมีอาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการมีวัสดุอุปกรณ์อย่างพร้อมเพียง 4) โรงเรียนควรมีความพร้อมด้านเอกสารวัสดุอุปกรณ์และแหล่งวิทยากร และ 5) ผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรมากขึ้น

มยุรี สิงห์แก้ว (2540 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการติดตามการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า สภาพการดำเนินงานการใช้หลักสูตรโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่าที่มีการปฏิบัติน้อยได้แก่ ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนและลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ที่เห็นว่ามี การดำเนินงานในระดับน้อยคือ ด้านการวัดและประเมินผล สภาพปัญหาการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านงบประมาณ รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคลากร ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะทำให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดอบรมบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้และทักษะในการสอนเฉพาะด้านอยู่เสมอ จัดเอกสารหลักสูตรให้เพียงพอต่อความต้องการของครูและนักเรียน และประชาสัมพันธ์งานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ชุมชนเห็นความสำคัญ

รจิต นาคะโยคี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพงานการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายตามแนวปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า การเตรียมบุคลากรหลักเพื่อทำหน้าที่ในการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน และพัฒนาการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนยังมีความพร้อมต่ำ ด้านงบประมาณ

ยังมีน้อย ในส่วนแนวดำเนินการในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนและกิจกรรมอยู่ในระดับต่ำ ตลอดจนในการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับต่ำมาก

मुख วิสัย (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 9 ด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ หรือการงานและอาชีพ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสายประชาชน มีความคิดเห็น ต่อสภาพการดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดทำคำอธิบายรายวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอีก 8 ด้านไม่แตกต่าง

2. สภาพของปัญหาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพหรือการงานและอาชีพ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสายประชาชน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ด้านงบประมาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และด้านการจัดการ ไม่แตกต่าง

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้าอบรม สัมมนา และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 2) ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้นำวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ 3) ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรม สัมมนาบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และ 4) ควรอบรมสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2545 ง : บทคัดย่อ) ได้ติดตามและประเมินผลการเตรียมความพร้อมและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่อง ในโครงการนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และเทศบาล จำนวน 125 โรงเรียน ในช่วงเดือนมีนาคม 2545 พบว่า โรงเรียนนาร่องส่วนใหญ่เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร โดยการประชุมชี้แจง / อบรมผู้ที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 77 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้ 1.) วิเคราะห์มาตรฐาน

การเรียนรู้ 2.) กำหนด สาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาค 3.) จัดทำ คำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ 4.) ตรวจสอบความสอดคล้องของหน่วยการเรียนรู้กับ วิทยุทัศน์ จุดหมายและโครงสร้างหลักสูตร 5.) ขออนุมัติหลักสูตร 6.) จัดทำแผนการเรียนรู้ เตรียมสื่อ/แหล่งการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล 7.) นำไปใช้ 8.) นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการใช้ ส่วนการดำเนินงานทั่วไปสถานศึกษามากกว่าร้อยละ 80 ได้ดำเนินงานเรียบร้อยแล้วในเรื่องการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษา กำหนด โครงสร้าง หลักสูตรและจัดสัดส่วนเวลาเรียน กำหนดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียน และทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น มากกว่า ร้อยละ 87 คาดว่าจะแล้วเสร็จทันเปิดสอนในภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ข้อมูลสารสนเทศที่โรงเรียนนำมาใช้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสูงสุดคือ ข้อมูลด้านบุคลากร และอาคารสถานที่ รองลงมาคือ ความต้องการของผู้ปกครอง / ชุมชน ข้อมูลที่นำมาใช้น้อยที่สุดคือ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น/วิทยาการจากภายนอก ปัญหาที่ พบในการดำเนินงานส่วนใหญ่คือ ระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการจัดทำรองลงไปคือ การขาด อัตรากำลัง/บุคลากรไม่เพียงพอ และขาดความรู้ ความเข้าใจ/ความไม่ชัดเจนในการดำเนินงาน บางเรื่อง

กรมวิชาการ (2545 ฉ : บทคัดย่อ) ได้ติดตามและประเมินผลการจัดทำหลักสูตร การศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานบริหารการศึกษาท้องถิ่น และสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 630 โรงเรียน ใน ระหว่างเดือน มีนาคม – เมษายน 2545 พบว่า สถานศึกษาได้เตรียมความพร้อมในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรโดยการอบรมปฏิบัติการจัดทำหลักสูตร ศึกษา ดูงานของโรงเรียนอื่น ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนรับรู้ และขอความร่วมมือ ข้อมูลที่นำมาจัดทำระบบสารสนเทศในระดับมาก คือ ข้อมูลบุคลากรในสถานศึกษา ข้อมูล นักเรียน และแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา บุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจระดับ มากคือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การออกแบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรและการจัดสัดส่วนเวลาเรียน บุคลากรมี ความเข้าใจในระดับน้อยในเรื่อง การใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ และการออกแบบการ เรียนรู้แบบบูรณาการ การดำเนินงานของโรงเรียนพบว่าโรงเรียนร้อยละ 63.4 มีความพร้อมใน การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2545 สำหรับการดำเนินการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยคณะกรรมการในโรงเรียน และมี คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย และคาดว่าจะทำหลักสูตรเสร็จทัน

เปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ปัญหาที่พบของโรงเรียนเครือข่าย ได้แก่ ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรไม่ชัดเจน ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เวลาในการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอ และบุคลากรมีภาระงานมาก นอกจากนี้ โรงเรียนต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยเหลือในเรื่องการสนับสนุนเอกสาร/คู่มือในการจัดทำหลักสูตร นิเทศ ติดตาม กำกับดูแล และเป็นพี่เลี้ยงในการทำหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545 จ : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายในระดับมัธยมศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 468 โรงเรียน จาก 63 จังหวัด ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 และชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนกันยายน พ.ศ. 2545 พบว่า

1. ปัจจัยในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ด้านบุคลากร พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการและทักษะในการบริหารหลักสูตรในระดับมาก ได้แก่ มีความรู้และมีความตระหนักในการจัดการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ และชุมชนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วม ในการจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษาในระดับปานกลาง

1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการใช้หลักสูตร พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีจำนวนห้องเรียนเพียงพอแก่นักเรียน สถานศึกษามากกว่า ร้อยละ 90.0 มีเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องโรเนียวเครื่องขยายเสียงมีแหล่งการเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษาเพียงพอ ในระดับปานกลาง

2. กระบวนการในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษาให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดครูเข้าสอนตรงตามวุฒิ และตรงกับความรู้ความสามารถในกลุ่มสาระที่สอน แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนครู มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ และมีแผนการใช้อาคาร สถานที่ มีการส่งเสริมสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและนอกสถานศึกษา

2.2 ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาได้มีการศึกษาสภาพปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา (ร้อยละ 94.4) วางแผนนิเทศ (ร้อยละ 83.9)

2.3 การปฏิบัติงานของผู้บริหารด้านการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้บริหารปฏิบัติงานตามหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตรสถานศึกษาสูงขึ้น ได้แก่ ส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอนให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนให้ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของครูและนักเรียน

2.4 การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 95.0 ได้กำหนดเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา ศึกษาเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาก่อนวางแผนจัดการเรียนรู้ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรสถานศึกษา 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90.0 มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดปฏิบัติจริงและส่งเสริมคุณธรรม สำหรับวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ครูดำเนินการ คือ ระดมสมอง ค้นคว้า / ทำรายงาน บรรยาย อภิปราย และสาธิต 3) การใช้สื่อในการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อ และสื่อที่ใช้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ 4) ครูทำวิจัยในชั้นเรียนร้อยละ 68.5 และ นำผลการวิจัยในชั้นเรียนไปใช้ร้อยละ 64.3 5) การวัดและประเมินผล พบว่า ครูวัด และประเมินผล โดยใช้แบบทดสอบอัตนัยแบบวัดภาคปฏิบัติ และแบบประเมินตามสภาพจริง และส่วนใหญ่ร้อยละ 93.3 เน้นการประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยม 6) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนจัด ได้แก่ ลูกเสือ ชุมนุมตามกลุ่มสาระ เนตรนารี และชมรมตามความสนใจ

2.5 การปฏิบัติงานหลังการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ครูมีการปฏิบัติสูงขึ้น ได้แก่ บูรณาการ/สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการเรียนการสอนตลอดเวลา ศึกษาค้นคว้าและแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรม หรือฝึกปฏิบัติตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ นอกจากนี้ชุมชนมีส่วนร่วมสูงขึ้น ได้แก่ มีส่วนร่วมในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน

3. ผลผลิตของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชนมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก และนักเรียนมากกว่าร้อยละ 95.0 ผ่านเกณฑ์การประเมินของทุกกลุ่มสาระ

4. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรไม่ชัดเจน มีภาระงานพิเศษมาก และขาดแคลนครู โดยเฉพาะวิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ขาดผู้นิเทศที่มีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการนิเทศ ครูไม่เข้าใจสาระการเรียนรู้ การจัดทำแผนบูรณาการ วิธีการวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมยังไม่หลากหลาย และนักเรียน ไม่ได้เลือกตามความสนใจ

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติ ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของบุคลากรในสถานศึกษาเขตการศึกษา 1 โดยศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5,507 คน จากสถานศึกษา 304 แห่ง พบว่า ปัจจัยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ด้านครูผู้สอน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 92.8 ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ร้อยละ 64.1 ใช้สื่อที่ผู้สอนสร้างขึ้นเอง ด้านการสนับสนุนการปฏิบัติการสอน ครูผู้สอน ส่วนใหญ่ร้อยละ 68.8 ได้รับการนิเทศปานกลาง ร้อยละ 61.2 ได้รับการฝึกอบรมปานกลางและร้อยละ 70.9 ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.4 มีสถานที่ตั้งเหมาะสม ร้อยละ 56.5 มีอาคารเรียนเพียงพอ ร้อยละ 64.6 มีอัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเหมาะสม ร้อยละ 50.2 มีอุปกรณ์การเรียนการสอนและการอำนวยความสะดวกเพียงพอ ร้อยละ 82.3 มีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวย ด้านความรู้พื้นฐานที่จำเป็นของผู้เรียน ผู้เรียนมีปัญหาหรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ใน 3 อันดับแรกคือ กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ทักษะในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรเสริมสร้างคือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการคิด การจัดการ การอนุรักษ์ และการพัฒนา และการอ่านการเขียน ความสามารถที่ผู้เรียนประสบปัญหาคือด้านภาษา ด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์ การเข้าใจตนเอง การใช้เหตุผลและการคิดคำนวณ การเคลื่อนไหวร่างกาย และมนุษยสัมพันธ์ ด้านกระบวนการเรียนการสอนที่มีการดำเนินการน้อย คือ การชี้แนะ การมีส่วนร่วม การให้รางวัลและการเสริมแรง การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการปรับปรุงด้านพฤติกรรมของผู้เรียนที่ประสบปัญหาในการเรียนรู้ คือ การไม่สนใจการเรียน การหนีเรียน และการมุงมั่นและพยายามแก้ปัญหา ด้านลักษณะพื้นฐานทางครอบครัวที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ ผู้ปกครองแยกกันอยู่ รายได้ไม่เพียงพอ ผู้ปกครองมีการศึกษาดำ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติอยู่ใน

ระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และ คณะกรรมการสถานศึกษา มีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาผู้สอน และ คณะกรรมการสถานศึกษามีเจตคติไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้เรียนมีเจตคติแตกต่างจากผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2546: 31 - 35) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการใช้ หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ในภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2545 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้และความตระหนักในการจัดการ หลักสูตร มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ และมีทักษะในการจัดการบริหารหลักสูตรอยู่ในระดับ ปานกลาง และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักสูตรไม่ชัดเจน มีภาระงานพิเศษมากและขาดแคลนครู โดยเฉพาะวิชาหลัก ขาดผู้นิเทศ ที่มีความรู้ ความชำนาญ ครูไม่เข้าใจสาระการเรียนรู้

ปริยานันท์ บุญอรัญญา (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียน เครื่องข่าย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ ในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) สภาพ การจัดทำและปัญหาอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) สภาพการใช้และปัญหา อุปสรรคในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ผลการวิจัย โดยภาพรวมปรากฏว่า สภาพการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” สภาพ ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” สภาพการ ใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “ปานกลาง” และสภาพปัญหาอุปสรรคในการใช้หลักสูตรสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง”

วิไลลักษณ์ แก้วจินดา (2546 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหาร หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่นาร่องปฏิรูปการศึกษาชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ทุกโรงเรียนใช้รูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของกรมวิชาการ เป็นแนวทาง ดำเนินการ ปัญหาที่โรงเรียนระบุเหมือนกัน คือ ขาดความรู้และทักษะการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และขาดเทคนิคและวิธี การวัดผลแนวใหม่ ครูไม่สอนตามแผนการสอน ไม่มีเวลาเนื่องจากมีภาระงานอื่นมากและ ไม่ให้ความสำคัญกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนขาดแหล่งเรียนรู้และศูนย์วิชาการ

วิวัฒน์ ผาวันดี (2546 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จังหวัดหนองคาย พบว่า ทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการจัดการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้าน ด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานสูงสุดในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร(การใช้หลักสูตร) และด้านการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง คือ ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุงพัฒนา และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล เป็นด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานต่ำสุด

สำนักพัฒนาศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 9 (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการติดตามผลการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 9 ในโรงเรียนนาร่อง โรงเรียนเครือข่าย ในเขตการศึกษา 9 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 791 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล 2,366 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อระหว่าง .3470 - .8597 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .9731 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้การทดสอบ Scheffe' test ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 9 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีผลการจัดการหลักสูตรอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา และด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา และมีผลการจัดการหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน เรียงอันดับจากน้อยไปหามากดังนี้ ด้านการกำหนดแผนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ด้านสรุปผลการดำเนินการจัดการหลักสูตร ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการจัดการหลักสูตร และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

2. ผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนที่จะใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2546 เขตการศึกษา 9 โดยภาพรวมและเป็น รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3. โรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เขตการศึกษา 9 มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมเป็นรายด้าน
ไม่แตกต่างกัน

4. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา ของโรงเรียน
นำร่องการใช้หลักสูตร มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการบริหาร
จัดการหลักสูตรมากกว่าครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา ส่วนสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรไม่แตกต่างกัน

5. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน
เครือข่าย มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มากกว่าครูผู้สอนและ
กรรมการสถานศึกษา ส่วนสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีผลการบริหารจัดการ
หลักสูตรไม่แตกต่างกัน

6. ผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานของ
โรงเรียนที่จะใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2546 เขตการศึกษา 9 โดยภาพรวม
เป็นรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้บริหารมีผลการ
บริหารจัดการหลักสูตรมากกว่ากรรมการสถานศึกษา ส่วนสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรมากกว่า สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

7. ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 9 เรียงจากมีปัญหามากไปหาน้อยดังนี้

7.1 ครูไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร

7.2 ครูไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

7.3 การนิเทศ ติดตามและประเมินผลไม่เป็นระบบ และไม่ดำเนินการ

อย่างต่อเนื่อง

7.4 เวลาเตรียมความพร้อมมีน้อย

7.5 บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำสาระหลักสูตร

7.6 บุคลากรขาดการมีส่วนร่วม

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 11 (2546 : 3) ได้ออกเยี่ยมติดตามผลการจัดทำและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ในโอกาสครบรอบ 1 ปี การประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร พบปัญหาต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

ปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร ได้แก่ ครูขาดความมั่นใจ ครูมีจำนวนน้อย ครูคนเดียวต้องจัดทำหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอบรมแต่ละครั้งวิทยากรให้ความรู้ไม่ตรงกัน ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง มีเวลาจัดทำน้อย ได้รับเอกสารประกอบหลักสูตรล่าช้า ผู้บริหารบางโรงเรียนไม่เข้าใจและไม่ให้ความสำคัญในเรื่องหลักสูตรใหม่ งบประมาณที่ได้รับมีน้อยไม่เพียงพอ ในการอบรมครูและการจัดทำเอกสารหลักสูตร มีการคัดลอกหลักสูตรจากโรงเรียนอื่นโดยไม่ได้ปรับ ครูมีภาระงานมาก ไม่มีวันหยุดพัก ครูสับสนในองค์ความรู้ เช่น กลุ่มสาระคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และกรมวิชาการไม่ตรงกันบางเรื่อง การจัดทำหลักสูตรล่าช้า ส่งผลกระทบต่อการจัดทำแผนการสอนในภาคเรียนแรก กรรมการสถานศึกษาและชุมชนยังไม่เข้าใจและยังไม่ได้เข้าร่วมจัดทำ และขาดการติดตามผลจากคืนสังกัด

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ได้แก่ ผู้ปกครองไม่เข้าใจกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ การบูรณาการในช่วงชั้นที่ 1 ทำได้ยาก เพราะนักเรียนยังอ่านหนังสือไม่ออก ขาดแหล่งเรียนรู้ สื่อการสอนและเทคโนโลยีการสอน ครูส่วนหนึ่ง ไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ปัญหาการย้ายโรงเรียนซึ่งใช้หลักสูตรไม่ตรงกัน รหัสวิชาไม่ตรงกัน การบริหารเวลายุ่งยาก ครูบางคนไม่เข้าใจวิธีการบูรณาการเนื้อหาสาระ และไม่สามารถสอนแบบบูรณาการได้

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล ได้แก่ ครูไม่เข้าใจวิธีการวัดผลตามสภาพจริง ครูยังไม่กล้าออกแบบวัดผล รหัสวิชายังไม่ชัดเจน ขาดคู่มือวัดผล แบบ ปพ. 9 เป็นการเพิ่มภาระมาก ขาดแคลนบุคลากรด้านการวัดผล การกำหนดวิสัยทัศน์กว้าง และกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์มากข้อเกินไป ทำให้บรรลุถึงคุณลักษณะนั้น ๆ ยาก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3(2547 : 51) จากการศึกษาสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 พบปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา จนถึงการจัดทำ การนำไปใช้ การวัดและประเมินผล

เป็นข้อสังเกตว่า ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน ตามสาระหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำสาระการเรียนรู้รายวิชา การจัดทำแผนการเรียนรู้รายวิชา และครูมีเวลาในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในเวลาที่จำกัด และมีภาระกิจหลายอย่าง และการที่ครูต้องจัดทำแผนการเรียนรู้ในหลายๆ กลุ่มสาระ โดยเฉพาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ครูมีจำนวนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 11 (2546) ที่พบว่า ครูขาดความมั่นใจและมีจำนวนน้อย ครูต้องรับผิดชอบหลายกลุ่มสาระวิชา ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง และมีเวลาในการจัดทำน้อยและได้ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานิเทศก์ ควรจะมีการนิเทศ ติดตาม การใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ
3. ควรมีการจัดการอบรมสัมมนาการใช้และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับครูทุกคนเพื่อทบทวนความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การิวสัน (Carison. 1992 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของครูในการมีส่วนร่วม ตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน โดยการร่วมมือกับบุคลากร ชุมชน และนักเรียน และงานด้านธุรการครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด เมื่อพวกเขามีส่วนร่วมมากที่สุดจะเข้าใจชัดเจนและมีความชำนาญ ไม่มีความแตกต่างด้านขนาดของโรงเรียน จำนวนผู้ที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วม สามารถให้ข้อชี้แนะได้ว่า ผู้บริหารต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่จำเป็น ความชำนาญของครู และการตัดสินใจของครู เมื่อครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารควรแนะนำให้ครูได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรและการสอน และผลงานจะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของครู ผู้บริหารควรขอความคิดเห็นจากครู ทั้งด้านข้อมูล ความคิดและคำแนะนำ เพื่อเสนอต่อชุมชน ผู้บริหารส่วนใหญ่ควรขอข้อมูลจากครู เพื่อให้เกิดผลต่อนักเรียนและการทำงาน ถ้าหากผู้บริหารต้องการให้ครูได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกฝน อบรมอยู่เสมอ โดยทุกๆ ไปครูต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครูหลายคนได้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาต้องการออกความคิดเห็น แต่ไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจ

เมอร์ริล (Merrill, 1992 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยด้านองค์กรและสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปหลักสูตร กรณีศึกษาในการปรับปรุงโรงเรียนในเขตอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลง พัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ลักษณะของเขตพื้นที่ของโรงเรียน ปัจจัยในระดับโรงเรียน ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน และพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนชานเมืองอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประวัติชุมชน ลักษณะของชุมชน การเมือง ประสิทธิภาพของครู รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และวัฒนธรรมของโรงเรียน

แวง (Wang, 1992 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวความคิดและความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ 6 กลุ่ม ที่มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการศึกษา ในไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษา ไม่ได้เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล หรือฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรหลายฝ่าย ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน และความต้องการของชุมชน ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษาจึงจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

ไกว์ดา (Gwaizda, 1998 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง สิ่งที่เขาเข้าใจว่ามีอิทธิพลต่อหลักสูตรของโรงเรียนของรัฐ โอ ไฮ โอ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เกี่ยวกับการจัดรายวิชา จุดประสงค์และวิธีการใช้หลักสูตรของโรงเรียนของรัฐบาลในรัฐ โอ ไฮ โอ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในด้านการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า 1. การตัดสินใจในด้านเนื้อหาสาระต้องคำนึงถึงมาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนด รวมทั้ง หน่วยงานกลางและคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น 2. คณะกรรมการหลักสูตรแบบเรียนและผู้เรียน มีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบและวิธีการเรียนการสอน 3. รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความคิดเห็นเลือกของครู ตามทักษะความสามารถของครูและวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การบริหารจัดการหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา มีความสำคัญต่อคุณภาพในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหรือขั้นตอนที่เกี่ยวข้องหลายประการ และต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และสังคม หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อระดมความคิด ประสิทธิภาพ มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจและสังคม และจากงานวิจัยที่ได้ศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษา มีผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานและปัญหาการบริหารงานแตกต่างกัน โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่มีครูจำนวนน้อยต้องรับผิดชอบในการจัดกระบวนการเรียนรู้หลายกลุ่มสาระวิชาและมีภาระงานพิเศษมาก ฉะนั้นกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาทั้ง 7 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การสนับสนุนคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การบริหารจัดการ การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปและรายงาน การปรับปรุงและพัฒนา จึงนับเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร บริหารจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน

จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 และ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน